

תימא

כתב עת לחקר יהדות תימן ותרבותה

העורך

יוסף יובל טובי

[כ]

הוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות

נתניה * תשפ"ב

מועצת המערכת

פרופ' נחם אילן, המכללה האקדמית חמדת

דר' יגאל בן-שלום, מכון אדלר

פרופ' מאיר בראשר, האוניברסיטה העברית

פרופ' ירון הראל, אוניברסיטת בראילן

חברי המערכת

דר' אריאל מלאכי, אוניברסיטת בראילן

דר' יהודה עמיר, אוניברסיטת בראילן

כתביהעת 'תימא' הוא שנתון מדעי שפיט היוצא לאור באופן קבוע

כתב העת יוצא לאור בסיוע

משרד התרבות והספורט, מנהל התרבות

על העטיפה:

אשה צעירה במעברת זרנוגה שעלתה מברט שבצפון תימן באלול תשכ"א (ספטמבר 1961)

נושאת את תינוקה בערסל ('מזגה')

כל הזכויות שמורות

כתובת המערכת וההנהלה:

תימא, האגודה לטיפוח חברה ותרבות

כיכר העצמאות 11, ת"ד 1515, נתניה 4211501

טלפון: 09-833-1325; פקס: 09-861-4712

<http://www.teman.org.il>

hatemanim@gmail.com

הכתובת למשלוח מאמרים וספרים לביקורת:

פרופ' יוסף יובל טובי, החוג לספרות עברית והשוואתית, אוניברסיטת חיפה, חיפה 31905

דוא"ל: yoseftobi@gmail.com

נדפס בדפוס א. שטרן, ירושלים תשפ"ב

ISSN 0792-4461

ISBN 978-965-929-34-9-0

תוכן העניינים

5	דבר העורך	
	בין מרוקו לתימן: השפעת אסכולות השירה	יוסף יובל טובי
7	הערבית המקומית על השירה היהודית	
31	פניה של שירת יהודי תימן: הקבטים אחדים	יהודה עמיר
	חילופי איגרות בין הרב שמואל צ'אהרי לבין חכמי	יוסף יובל טובי
	צנעא: ר' שלום בן יוסף קבארה, ר' סאלם בן דוד חבר,	דוד חוברי
42	הרב שלום קורח, הרב רצ'א צאָרם והרב יוסף קאפח	
101	תקנות הרבנות בענייני אישות בקרב יהודי תימן	אלעזר חבשוש
	שירת הנשים המוסלמיות	פרנסואה דומא
150	המבוצעת בטקסי המעבר בצנעא	וחנאן מעלום
160	שירת יהודי תימן בעת החדשה	פליטאל גיאת
	ספר השירים המשוכלל בשירי הגאון המפורסם	אדם בן־נון
187	כהר"ר ועט"ר שלום שבזי זצ"ל	
	שינוי ושימור בשירת הדיואן סביב אירועי החתונה	עדיאל בן־שלום
220	בקרב יוצאי צנעא	
	'הרי הדור הולך ונעלם':	עודד שי
232	בתי מורשת ואוספים קטנים של יהודי תימן בישראל	
	ניתוח סגנוני של הספר 'הסימפונייה ההירוואית'	בת־ציון ימיני
251	לעזרא עוזרי	
	התאקלמותו והשתלבותו הכלכלית	איריס
267	של הסופר אברהם מדהלה במדינת ישראל	גמליאל־מדהלה
276	העלייה מצפון תימן בשנים 1959–1962	מנשה ענזי
	תגובה למאמרו של יעקב שריג:	יואל פיקסלר
299	"זמורות יבשות שלא נס ליחן"	
303	המוסיקה בחיי (מזכרונותיה של בת תימן)	יונה בשארי (צדוק)

דברי שיר

- 309 יוסף יובל טובי קנ־צפור בחלוני
- 311 רחל ארזני אדם? !; ואשה אחת ... צעקה אל אלישע; משבצות

יוסף יובל טובי ספרים: א. ביקורות: David Malkiel, *Strangers in Yemen: Travel and Cultural Encounter among Jews, Christians and Muslims in the Colonial Era*. De Gruyter, Oldenburg 2021; שלום קורח, ספר הקינות: סדר מספרות וקינות לעת מצוא לאומרן בבית האבל; תוכחות מוסר: פיוטי תוכחה ומוסר מעוררי לב ונפש להשובה ומעשים טובים. בני ברק תשפ"א; ב. סיקורות: 1. ספרות רבנית: Hakham Yihye Ibn Shelomo el-Gafeh, *Le Sacre Guerre contro la Kabbalah "Milhamot Ha-Shem" con il permesso dello Zadik Ha-Shem Ha-Mori Haim Wenna e tradotto dai suoi Talmidim*. Eds. Peretz Green and Davide Levi. Firenze 1983 [חכם יחיא אבן אלקאפח, מלחמת הקודש נגד הקבלה "מלחמות השם" באישור הצדיק המורי חיים ונה ותרגום תלמידיו. המהדירים: פרץ גרין ודוד לוי. פירנצה 1983; נחם אילן (מהדיר), נוה שלום: פירוש על תפסיר רב סעדיה גאון מאת הרב עמרם קרח. מכון בן-צבי והאגודה לטיפוח חברה ותרבות, ירושלים-נתניה תשפ"ב; 2. ספרות יפה (פרוזה ושירה) וספרי זכרונות: רחל ארזני, כצל עובר. רחובות תשפ"א; אהרן (אהרל'ה) ג'דה, סיפור משפחתי (לא רק): בניחוח שכונה של פעם. ישראל תשפ"א; חיי שרה 1931–2020: שרה שרה ז"ל. אזור תשפ"א; ברכה (בקי) טל, בין שיחי המעיין. רחובות תשפ"א; רחמים רמיגד יעקב, צלילי מדבר, חשמ"ד; יוחאי יצהרי, מים אש לוחטת ועופרת – טיבועה של המשחתת אח"י אילת: שירים ופרקי יומן. צבעונים, ישראל תש"ף; יוחאי יצהרי, בחלוף הסערה: שירים. צבעונים, ישראל תש"ף; איילה מדהלהמשולמי, ורד מתימן. אזור תשפ"א; רחמים עדן, סיפור מסע: משפחת עדן. חמ"ד 2021; עמרם עוזרי, ספר מלאך ה': מתולדות רבינו ישראל עזירי זתע"א; קונטרס יהדות תימן פאר קהילות ישראל. רחובות תש"ף; מנשה ענוי, הצנעאנים: יהודים בתימן המוסלמית 1872–1950. ירושלים תשפ"ב; אסתר קאפח, זוכית מגדלת: שירים וסיפורים. [חשמ"ד תש"ף]; יונה קרוננברג, היכן את ציונה. ישראל תש"ף

- 329 רשימת המחברים

דבר העורך

הכרך הקודם של 'תימא' (יט) וכרך זה שלפנינו (כ) מוקדשים לדר' יגאל בן-שלום רבהפעלים, נשיא האגודה לטיפוח חברה ותרבות, לרגל יובל שנת השבעים וחמש שלו. בכרך הראשון הובאו מחקרים הסובבים על יהדות תימן בגלותה. ואילו הכרך השני שלפנינו מוקדש בעיקרו לקהילת יוצאי תימן בארץ ישראל ובמדינת ישראל, לבד משני המאמרים הראשונים העוסקים בשירת תימן.

כרך זה – העשרים במספר – של כתב העת 'תימא', מהווה ראיה ניצחת הן למחקר האקדמי השופע על קהילה זו, הן לספרות הרבנית הפורחת של חכמים יוצאי תימן במדינת ישראל, הן לספרות הזכרונות העשירה של עולי תימן וצאצאיהם במדינת ישראל, ואף לרישומים הרבים המשתקפים מן היצירה של הסופרים העבריים בארץ ישראל ולהדים הנשמעים ממנה כתוצאה מן המפגש בין עולי תימן לבין מגזרים אחרים ביישוב היהודי.

מן הראוי, אפוא, לשוב ולהעלות את זכרו הטוב של עובדיה בן-שלום, מייסד האגודה לטיפוח חברה ותרבות – שזה לאחרונה מלאו חמישים שנה לפעילותה המסועפת בתחומי החיים השונים – שהעלה את הרעיון לייסד כתב עת מדעי לחקר יהדות תימן ותרבותה. אף היתה לי הזכות לשמש כעורך כתב העת מן הכרך הראשון שלו שיצא לאור בשנת תש"ן (1990) ועד הכרך שלפנינו, כאמור הכרך העשרים היוצא לאחר שלושים ושתיים שנה מאז ייסודו.

יש להדגיש במיוחד, כי 'תימא' שימש ומשמש עד היום 'בית' נאמן ואוהד לחוקרים צעירים ולחוקרים מנוסים העוסקים בחקר אקדמי של יהדות תימן, וכך גם לבעלי זכרונות ותיקים וליוצרים בתחום השירה והפרוזה מיוצאי תימן, להביא את תוצאות מחקריהם, הגיגיהם וזכרונותיהם לפני הציבור הרחב במדינת ישראל.

ולא זו אף זו: 'תימא' אינו כלי הביטוי המדעי היחיד שהגה עובדיה בן שלום ז"ל במסגרת האגודה לטיפוח חברה ותרבות, לצדו של 'תימא' תופש לו מקום של כבוד כתב העת 'תהודה' הנתון זה כבר כמה שנים בידי הנאמנות והאמונות של דר' אדם בן-נון. ולצד כתבי עת אלו – יש להעלות בגאווה את הוצאתם לאור של עשרות ספרים על ידי האגודה לטיפוח חברה ותרבות.

ולבסוף, נשוב ונביע את הערכתנו והוקרתנו הרבה לבנו של עובדיה בן-שלום ז"ל, לדר' יגאל בן-שלום ייבל"א, נשיא האגודה לטיפוח חברה ותרבות, שלא הניח

למוסד הנפלא שהקים אביו ללכת בדרך כל הארץ יחד אתו, אלא נרתם בכל עוז
לאמץ היטב את המורשה שהוריש לו אביו ואף לפתחה ולגוונה כידו הטובה עליו.
יכול אני להעיד על שיתוף הפעולה הפורה בינו לביני כעורך וכשותף לפיתוח
ולביצוע רעיונות רבים ומגוונים לחקר יהדות תימן גם במסגרות ההולכות
מתרחבות עם מוסדות אקדמיים במדינת ישראל ומחוצה לה.